

PECULIARITIES OF E-COURT DEVELOPMENT IN UKRAINE

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ «ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ» В УКРАЇНІ

Iurii Gumeniuk¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-408-5-23>

Українська судова система, як і багато зарубіжних систем, зіштовхнулася з численними викликами, серед яких: корупція, недостатня ефективність та висока навантаженість судової системи. Традиційні методи вирішення цих проблем виявилися недостатньо ефективними, що спонукало до пошуку нових шляхів реформування, одним з яких стало запровадження електронного судочинства.

«Електронний суд» – це система, яка використовує інформаційні технології для проведення судових процесів та вирішення правових питань без необхідності фізичної присутності сторін у суді. Його роль у системі правосуддя полягає в тому, щоб забезпечити доступність, швидкість та ефективність судових процедур, полегшити спілкування між учасниками процесу та забезпечити збереження документації та інформації у цифровому форматі.

Серед особливостей функціонування «Електронного суду» в системі правосуддя варто виділити: 1) забезпечення доступності – «Електронний суд» робить судову систему більш доступною для громадян, особливо для тих, хто мешкає віддалено від судових установ чи має обмежені можливості фізичного переміщення; 2) прискорення процесів – інтеграція «Електронного суду» дозволяє зменшити час, потрібний для розгляду справ, завдяки швидшому обміну документами та електронним процедурам; 3) зменшення бюрократії – «Електронний суд» спрощує процеси подання документів, вирішення справ та обміну інформацією між сторонами, що дозволяє зменшити бюрократичні перешкоди; 4) збереження електронних записів – це дозволяє забезпечити збереження документації та інформації у цифровому форматі, що полегшує доступ до неї та сприяє її збереженню на тривалий термін, тощо.

«Електронний суд» в Україні пройшов значний шлях від початку його впровадження до сучасного стану. Суттєвий крок у розвитку діджиталізації системи правосуддя України відбувся ще у 2010 році, а

¹ National Aviation University, Ukraine

саме затвердженням Рішенням Ради суддів України від 26.11.2010 № 30 «Положення про автоматизовану систему документообігу суду», яке фактично було введено в дію 01 січня 2011 року [1].

Із затвердженням вищезазначеного положення Україну можна було вважати доволі диджиталізованою державою в галузі судочинства. У судах почали працювати електронні системи управління справами (діловодства) та авторозподіл, сторони могли комунікувати з судом за допомогою електронної пошти, в судовому засіданні можна було взяти участь через відеоконференцію з приміщення іншого суду, судовий збір можна було платити онлайн. Втім, справи все ще розглядалися в паперовій формі, а судові рішення друкувалися на папері (поряд із внесенням до реєстру їх електронної копії) [2, с. 759].

З того часу актуальними темами дослідженнями стали проблеми електронного судочинства, які відображені в роботах таких дослідників в галузі права, як: Бринцев О. В. – досліджував вітчизняні стратегічні плани розвитку електронного судочинства, стан їх імплементації у чинне законодавство та практику [3, с. 2]; Шамрай О. В. наголошувала на важливому значенні використання сучасних технологій та інформатизації судової системи, яка забезпечує вдосконалення судових процедур і підвищує якість надання послуг судами, і як наслідок, підвищує рівень довіри до судів. Проте науковця зауважила, що не слід забувати, що для належного функціонування системи «Електронний суд» необхідна не тільки розробка відповідного програмного забезпечення, а й покращення матеріально-технічної бази судів і наявність високих користувацьких навичок у працівників апаратів суду та суддів [4, с. 183].

Згодом пандемія COVID-19 суттєво змінила умови роботи судових установ у багатьох державах, у тому числі і в Україні. Потреба у забезпеченні безпеки праці спричинила активізацію процесу цифровізації судової системи і пришвидшила розвиток електронного судочинства.

Рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21 затверджено Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [5].

А вже 05 жовтня 2021 року було розпочато офіційне функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: «Електронний кабінет»; «Електронний суд»; підсистема відеоконференцв'язку.

У подальшому внаслідок російської збройної агресії у лютому 2024 року законодавство у сфері судочинства потребувало додаткових змін для пришвидшення процесу диджиталізації.

Так, 19 серпня 2022 року набрав чинності Закон «Про внесення змін до Закону України «Про судову систему і статус суддів» щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану» від 27.07.2022 № 2461-IX [6].

Метою прийняття Закону було запровадження додаткового повідомлення учасників судового процесу про розгляд справи з використанням Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, у тому числі з використанням мобільного додатка Порталу Дія, та отримання через відповідний додаток в електронній формі судового рішення у справі, виконавчого документа, виданого у формі електронного документа, особою, що є стороною у справі.

Одним із найважливіших етапів у розвитку ефективного управління судовими процесами стало набуття чинності 21 липня 2023 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» (№ 3200-IX від 29.06.2023).

Зазначений нормативно-правовий акт зобов'язав адвокатів, нотаріусів, державних та приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, органи державної влади та інших державних органів, органи місцевого самоврядування, всіх юридичних осіб в обов'язковому порядку реєструвати свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами. Стосовно інших осіб у Законі передбачено, що вони реєструють свої електронні кабінети у добровільному порядку.

Обов'язкова реєстрація електронного кабінету в електронному суді сприяла залученню значної кількості учасників судового процесу до вказаної інформаційної технології. У зв'язку з чим, перехід з паперової на електронну обробку документів і запитів значно пришвидшив процес судового розгляду та прийняття рішень. Зменшення паперової роботи та автоматизація деяких процесів зумовило підвищення швидкості та ефективності роботи судової системи. А електронне ведення справ та обмін документами дозволив зменшити витрати на обслуговування судових процесів, так як не потрібно залучати додатковий персонал для обробки паперової документації.

Таким чином, можна зробити висновок, що запровадження «Електронного суду» стало лише початком перед довгим шляхом реформування судової системи України. Майбутнє цієї ініціативи полягає в постійному вдосконаленні та розвитку технологій, а також у підвищенні

кваліфікації суддів та працівників системи. «Електронний суд» в Україні – це не просто інноваційний крок у майбутнє, це приклад сміливої інновації у сфері правосуддя, шанс на створення справедливішого та ефективнішого судового середовища для всіх громадян держави, а також нові можливості для покращення доступності, ефективності та прозорості судової системи.

Список використаних джерел:

1. Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 № 30 про затвердження «Положення про автоматизовану систему документообігу суду». База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr030414-10#n11>
2. Кібенко О. Р. Майбутнє онлайн-судів в Україні: оцифрування наявних процесів чи цифрова трансформація правосуддя? *Юридична газета*. 2023. № 1–2. С. 759–760.
3. Бринцев О. В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи : монографія. Харків : Право, 2016. (Серія «Інноваційне суспільство і розвиток законодавства»). С. 72.
4. Шамрай О. В. Електронний суд в українському судочинстві: нормативне врегулювання та перші практичні здобутки. *Університетські наукові записки*. 2014. № 3. С. 174–184.
5. Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 «Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи». База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
6. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану» від 27.07.2022 № 2461-IX. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-20#Text>
7. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» від 29.06.2023 № 3200-IX. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text>